

Ukrainian Journal of Natural Sciences
№ 13
Український журнал природничих наук
№ 13

ISSN: 2786-6335 print
ISSN: 2786-6343 online

УДК 582.32 (477.41)
DOI <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.13.2025.2>

ДО БРІОФЛОРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ЗАЛІССЯ»

В. М. Вірченко¹

Національний природний парк «Залісся» створено у 2009 році на території Київської та Чернігівської областей на площі 14 836 га. Парк складається з урочищ «Залісся» та «Гоголівські гаї» і невеликої Придеснянської ділянки поблизу с. Нижня Дубечня Вишгородського р-ну.

Рослинність представлена тут сосновими, сосново-дубовими, дубово-грабовими, вільховими лісами, піщаними степами, заплавами луками і болотами.

У травні й жовтні 2024 р. відбулися поїздки автора статті до урочищ «Залісся» і «Гоголівські гаї». Обстежені дубовий, вільховий, сосновий ліси, тополеві насадження, осокове болото, псамофітна степова ділянка, штучні кам'янисті субстрати. Було зібрано близько 60 пакетів мохоподібних. Натеper у НПП «Залісся» загалом встановлено 74 види мохоподібних, з них 5 видів – печіночники і 69 – мохи. Провідні місця в спектрі родин мохів займають *Orthotrichaceae* (11 видів), *Brachytheciaceae* (9) і *Amblystegiaceae* (5); решта 22 родини включають 1–4 види. Видове багатство родин *Orthotrichaceae*, *Brachytheciaceae*, в меншій мірі *Dicranaceae*, *Mniaceae*, *Polytrichaceae* свідчить про високу залісненість цієї території. Через її низьку заболоченість нижчі позиції в спектрі родин займають *Amblystegiaceae* і *Sphagnaceae*, що властиві перезволоженим біотопам Полісся. Печіночники представлені лише 5 родинами, що містять по одному виду.

Встановлено, що дубово-грабові ліси парку вирізняються найбільшим багатством мохоподібних. Найменше різноманіття видів спостерігається на піщаних степах і болотах. Оригінальності бріофлори парку надають кальцефільні епіліти, які селяться на штучних кам'янистих субстратах. У парку знайдено деякі рідкісні види: *Schistidium helveticum* – новий для рівнинної частини України, *Didymodon rigidulus* – новий для Українського Полісся та чотири види нові для Лівобережного Полісся – *Cephaloziella rubella*, *Schistidium crassipilum*, *Pulvigerella lyellii*, *Orthotrichum anomalum*.

Ключові слова: бріофіти, рідкісні види флори, національний природний парк «Залісся», Українське Полісся.

¹ кандидат біологічних наук,
старший науковий співробітник
(Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, м. Київ)
e-mail: vir_chen_ko@ukr.net
ORCID: 0000-0002-8205-5122

TO THE BRYOPHYTE FLORA OF THE NATIONAL NATURE PARK “ZALISSIA”

V. M. Virchenko

The National Nature Park “Zalissia” was created in 2009 on the territory of Kyiv and Chernihiv regions on an area of 14836 hectares. The park consists of the tracts of forest “Zalissia” and “Gogolivski groves” and a small Prydesnyanska area near the village of Nyzhnya Dubechnya, Vyshgorod district. The vegetation here is represented by pine, pine-oak, oak-hornbeam, alder forests, sandy steppes, floodplain meadows and swamps.

In May and October 2024, the author of the article made trips to the tracts “Zalissia” and “Gogolivski groves”. Oak, alder, pine forests, poplar plantations, sedge swamp, psammophyte steppe area, artificial rocky substrates were surveyed. About 60 packages of bryophytes were collected. Today, a total of 74 bryophyte species have been identified in the Zalissia National Park, of which 5 are liverwort species and 69 are mosses. The leading places in the spectrum of moss families are occupied by Orthotrichaceae (11 species), Brachytheciaceae (9) and Amblystegiaceae (5); the remaining 22 families include 1–4 species. The species richness of the families Orthotrichaceae, Brachytheciaceae, and to a lesser extent Dicranaceae, Mniaceae, and Polytrichaceae indicates the high forestation of this territory. Due to its low wetlands, lower positions in the spectrum of families are occupied by Amblystegiaceae and Sphagnaceae, which are characteristic of the waterlogged biotopes of Polissya. Liverworts are represented by only 5 families, each containing one species.

The oak-hornbeam forests of the park are distinguished by the greatest richness of bryophytes. The least species diversity is observed in sandy steppes and swamps. The originality of the park’s bryoflora is given by calciphilic epiliths that settle on artificial rocky substrates.

Some rare species were found in the park: Schistidium helveticum – new for the plain part of Ukraine, Didymodon rigidulus – new for Ukrainian Polissya and four species new for Left-Bank Polissya – Cephaloziella rubella, Schistidium crassipilum, Pulviger a lyellii, Orthotrichum anomalum.

Key words: bryophytes, rare species, National Nature Park “Zalissia”, Ukrainian Polissya.

Вступ

Відомості про мохоподібні більшості природних заповідників і національних парків зони мішаних лісів нашої країни узагальнено в монографії «Мохоподібні природно-заповідних територій Українського Полісся» (Вірченко, 2014). Проте такі національні парки, як «Мале Полісся», Нобельський, «Цуманська пушта», «Залісся», раніше не були охоплені бріологічними дослідженнями. Тому метою нашого дослідження було вивчення різноманіття бріофітів НПП «Залісся», їх розподілу за фітоценозами та встановлення раритетної компоненти бріофлори парку.

Матеріал і методи

Національний природний парк «Залісся» створено у 2009 році на території Київської та Чернігівської областей на площі 14 836 га. Парк складається з трьох окремих частин: урочищ «Залісся» і «Гоголівські гаї» та невеликої Придеснянської ділянки поблизу с. Нижня Дубечня Вишгородського р-ну Київської обл. За характером рельєфу та розташуванням територія парку лежить у межах першої та другої надзаплавних терас долини р. Десна. Гідрографічна мережа тут антропогенного походження і представлена дренажними каналами та двома ставками, що утворилися на місці колишніх торфороз-

робок. Клімат помірно-континентальний, а серед ґрунтів найбільш поширені дерново-підзолисті (Природно-заповідний фонд ..., 2012; Флора ..., 2024). У флорі судинних рослин НПП «Залісся» встановлено 778 видів та підвидів, з яких аборигенна фракція становить 612 таксонів, а адвентивна – 166 (Баранський і Коломійчук, 2021; Коломійчук та ін., 2024). Рослинність представлена сосновими, сосново-дубовими, дубово-грабовими, вільховими лісами, піщаними степами, заплавними луками і болотами (Коломійчук і Баранський, 2021).

До наших досліджень для території НПП «Залісся», за зборами В.П. Коломійчука і М.В. Шевери 2022–2023 років, було відомо лише 18 видів мохів. У травні й жовтні 2024 р. відбулися поїздки автора статті до урочищ «Залісся» і «Гоголівські гаї». Обстежені дубовий, вільховий, сосновий ліси, тополеві насадження, осокове болото, псамофітна степова ділянка, штучні кам’яні субстрати (причал, бетонні містки, фундаменти старих будівель). Було зібрано близько 60 пакетів мохоподібних, у результаті визначення яких вперше для парку встановлено 56 видів. Зібрані зразки визначені у відділі фікології, ліхенології та бріології Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАНУ за загальноприйнятою методикою (Бойко, 2018).

Латинські видові назви та обсяг родин подані за сучасним «Анотованим чеклістом мохоподібних Європи, Макаронезії та Кіпру» (Hodgetts et al., 2020), адаптованим для України (Вірченко, Нипорко, 2022).

Результати

З урахуванням результатів наших досліджень і даних попередніх колекторів у НПП «Залісся» натеper установлено 74 види мохоподібних, з них 5 видів печіночники і 69 – мохи. Провідні місця в спектрі родин мохів займають Orthotrichaceae (11 видів), Brachytheciaceae (9) і Amblystegiaceae (5); решта 22 родини включають 1–4 види. Видове багатство родин Orthotrichaceae, Brachytheciaceae, в меншій мірі Dicranaceae, Mniaceae, Polytrichaceae свідчить про високу залісненість цієї території. Через її низьку заболоченість нижчі позиції в спектрі родин займають Amblystegiaceae і Sphagnaceae, що властиві перезволоженим біотопам Полісся. Печіночники представлені лише 5 родинами, що містять по одному виду.

Поряд із поширеними в парку знайдено деякі рідкісні види. Зокрема, тут виявлено новий вид для рівнинної частини України *Schistidium helveticum*, який до цього був відомий лише в заказнику «Новий Світ» в околицях м. Судак АР Крим (Ellis et al., 2016). Наступний вид, *Didymodon rigidulus*, раніше не наводили для Українського Полісся (Бачурина, Мельничук, 1988). Ще чотири види (*Cephaloziella rubella*, *Schistidium crassipilum*, *Pulvigerella lyellii* і *Orthotrichum apomatum*) вперше знайдено на території Лівобережного Полісся (Бойко, 2011).

Нижче наводиться список мохоподібних національного парку, який у майбутньому може бути доповнений за рахунок ще не обстеженої нами Придеснянської ділянки. Там, де біля дати збору не вказано колектора, ним є автор статті.

Список мохоподібних НПП «Залісся»

Відділ MARCHANTIOPHYTA – печіночники

Родина Cephaloziellaceae Douin

Cephaloziella rubella (Nees) Warnst. Ур. «Залісся». У молодому сосняку, на ґрунті, 23.05.2024.

Родина Lophocoleaceae Vanden Berghen

Lophocolea heterophylla (Schrad.) Dumort. Ур. «Залісся». У сосняку, на лісовій підстилці, 23.05.2024; вільшняк, на окоренках дерев, 23.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Мішаний лістяний ліс, на деревах, 24.05.2024.

Родина Frullaniaceae Lorch

Frullania dilatata (L.) Dumort. Ур. «Залісся». Дубовий ліс, на дубі, 23.05.2024.

Родина Radulaceae Mull.Frib.

Radula complanata (L.) Dumort. Ур. «Залісся». Дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024; широколистяний ліс, на ясені, 23.05.2024; на тополі в освітленому місці, 23.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Мішаний лістяний ліс, на деревах, 24.05.2024.

Родина Ptilidiaceae H.Klinggr.

Ptilidium pulcherrimum (Weber) Vain. Ур. «Залісся». Березовий ліс, на окоренку берези, 24.05.2024.

Відділ BRYOPHYTA – мохи

Родина Sphagnaceae Dumort.

Sphagnum fimbriatum Wilson. Ур. «Залісся». Вільховий ліс, на пристовбурових підвищеннях, 25.10.2024.

Родина Polytrichaceae Schwägr.

Atrichum undulatum (Hedw.) P.Beauv. Ур. «Залісся». Дубовий ліс, на стовбурах дерев, 23.05.2024; у вирвах від вибухів, 23.05.2024 (Шевера). Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на ґрунті, 26.05.2023 (Шевера).

Polytrichum juniperinum Hedw. Ур. «Залісся». На ґрунті в освітлених місцях, 12.04.2024 (Шевера); вільшняк, на купинах, 25.10.2024.

Polytrichum longisetum Sw. ex Brid. Ур. «Залісся». Вільшняк, на купинах, 25.10.2024.

Polytrichum piliferum Hedw. Ур. «Залісся». На ґрунті в освітлених місцях, 11.08.2022 (Коломійчук); ділянка з ковилою, на ґрунті, 23.05.2024; у молодому сосняку, на ґрунті, 23.05.2024.

Родина Vuxbaumiaceae Schimp.

Vuxbaumia aphylla Hedw. Ур. «Залісся». У молодому сосняку, на порушеному ґрунті, 23.05.2024 (Громакова).

Родина Funariaceae Schwägr.

Funaria hygrometrica Hedw. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на порушеному ґрунті, 26.05.2023 (Шевера); у вирвах від вибухів, 23.05.2024 (Шевера).

Родина Dicranellaceae M.Stech

Dicranella heteromalla (Hedw.) Schimp. Ур. «Залісся». Широколистяний ліс, на ґрунті, 12.04.2024 (Шевера).

Dicranella varia (Hedw.) Schimp. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на відслоненнях ґрунту, 26.10.2024.

Родина Dicranaceae Schimp.

Dicranum montanum Hedw. Ур. «Залісся». Дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024; березовий ліс, на окоренку берези, 24.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на березі, 26.10.2024.

Dicranum polysetum Sw. ex anon. Ур. «Залісся». Сосновий ліс, на ґрунті, 12.04.2024 (Шевера); сосняк конвалієвий, на ґрунті, 23.05.2024.

Dicranum scoparium Hedw. Ур. «Залісся». Сосняк конвалієвий, на ґрунті, 23.05.2024; березовий ліс, на окоренку берези, 24.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Мішаний листяний ліс, у вирвах від вибухів, 24.05.2024.

Dicranum tauricum Sapjegin. Ур. «Залісся». Березовий ліс, на окоренку берези, 24.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на березі, 26.10.2024.

Родина Ditrichaceae Limpr.

Ceratodon purpureus (Hedw.) Brid. Ур. «Залісся». На ґрунті в освітлених місцях, 11.08.2022 (Коломійчук); на штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024; на ділянці з ковилою, 23.05.2024; у вирвах від вибухів, 23.05.2024 (Шевера). Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на відслоненнях ґрунту, 26.10.2024.

Родина Pottiaceae Schimp.

Barbula unguiculata Hedw. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024.

Didymodon rigidulus Hedw. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024.

Syntrichia ruralis (Hedw.) F. Weber & D. Mohr. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024; на ділянці з ковилою, 23.05.2024; на окоренку тополі в освітленому місці, 23.05.2024.

Tortula muralis Hedw. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024.

Родина Grimmiaceae Arn.

Grimmia pulvinata (Hedw.) Sm. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024.

Schistidium crassipilum H.N. Blom. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024.

Schistidium helveticum (Schkuhr) Deguchi. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах (бетонний причал), 22.05.2024.

Родина Bryaceae Schwägr.

Bryum argenteum Hedw. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024.

Ptychostomum capillare (Hedw.) Holyoak & N. Pedersen. Ур. «Залісся». На ґрунті в освітлених місцях, 12.04.2024 (Шевера); на ділянці з ковилою, 23.05.2024.

Ptychostomum imbricatum (Müll. Hal.) Holyoak & N. Pedersen. Ур. «Залісся». На

ґрунті в освітлених місцях, 12.04.2024 (Шевера); на штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024; на ділянці з ковилою, 23.05.2024.

Ptychostomum moravicum (Podp.) Ros & Mazimpraka. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024; дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на дубі, 26.10.2024.

Родина Mniaceae Schwägr.

Plagiomnium cuspidatum (Hedw.) T.J. Кор. Ур. «Залісся». Дубовий ліс, на ґрунті, 23.05.2024; сосняк конвалієвий, на ґрунті, 23.05.2024; березовий ліс, на окоренку берези, 25.10.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на окоренках дерев, 26.05.2023 (Шевера).

Plagiomnium medium (Bruch et Schimp.) T.J. Кор. Ур. «Залісся». Сосновий ліс зеленмоховий, на ґрунті, 24.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на окоренках берези, 26.10.2024.

Plagiomnium rostratum (Schrad.) T.J. Кор. Ур. «Залісся». Сосновий ліс, вирва від шахеда, на ґрунті, 07.05.2025 (Зав'ялова).

Pohlia nutans (Hedw.) Lindb. Ур. «Залісся». Сосновий ліс, на ґрунті, 12.04.2024 (Шевера); дубовий ліс, на ґрунті, 23.05.2024; березовий ліс, на окоренку берези, 25.10.2024.

Родина Orthotrichaceae Arn.

Lewinskya affinis (Schrad. ex Brid.) F.Lara, Garilleti & Goffinet. Ур. «Залісся». На тополі в освітленому місці, 23.05.2024.

Lewinskya speciosa (Nees) F.Lara, Garilleti & Goffinet. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024; на тополі в освітленому місці, 23.05.2024; березовий ліс, на окоренку берези, 25.10.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на клені, 24.05.2024.

Lewinskya striata (Hedw.) F.Lara, Garilleti & Goffinet. Ур. «Залісся». Широколистяний ліс, на ясені, 23.05.2024.

Nyholmiella obtusifolia (Brid.) Holmen & E. Warncke. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024; на тополі в освітленому місці, 23.05.2024.

Orthotrichum anomalum Hedw. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024.

Orthotrichum cupulatum Brid. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024.

Orthotrichum diaphanum Brid. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024.

Orthotrichum patens Bruch ex Brid. Ур. «Залісся». Широколистяний ліс, на ясені, 23.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на клені, 24.05.2024.

Orthotrichum pumilum Sw. ex anon. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Мішаний листяний ліс, на деревах, 24.05.2024.

Pulvigerella lyellii (Hook. & Taylor) Plasek, Sawicki & Ochuga. Ур. «Залісся». На шовковиці в освітленому місці, 23.05.2024.

Ulotia crispa (Hedw.) Brid. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на дубі, 26.10.2024.

Родина Plagiotheciaceae M.Fleisch.

Plagiothecium denticulatum (Hedw.) Schimp. Ур. «Залісся». Вільшняк, на окоренках дерев, 23.05.2024.

Plagiothecium laetum Schimp. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на окоренках берези, 26.10.2024.

Родина Climaciaceae Kindb.

Climacium dendroides (Hedw.) F.Weber & D.Mohr. Ур. «Залісся». На травистих схилах до ставка, 25.10.2024.

Родина Amblystegiaceae G.Roth

Amblystegium serpens (Hedw.) Schimp. Ур. «Залісся». Дубовий ліс, на стовбурах дерев, 23.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на клені, 24.05.2024.

Drepanocladus aduncus (Hedw.) Warnst. Ур. «Залісся». Осокове болото, 25.10.2024.

Hypnum amblystegium varium (Hedw.) Mönk. Ур. «Залісся». Вільшняк, на деревах, 23.05.2024.

Leptodictyum riparium (Hedw.) Warnst. Ур. «Залісся». Вільшняк, у каналі з водою, 23.05.2024; осокове болото, 25.10.2024.

Pseudoamblystegium subtile (Hedw.) Vanderp. & Hedenäs. Ур. «Залісся». Широколистяний ліс, на ясені, 23.05.2024; дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024.

Родина Leskeaceae Schimp.

Leskea polycarpa Hedw. Ур. «Залісся». На тополі в освітленому місці, 23.05.2024.

Родина Pseudoleskeaceae Ignatov & Ignatova

Pseudoleskeella nervosa (Bryd.) Nyholm. Ур. «Залісся». Широколистяний ліс, на ясені, 23.05.2024; дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024.

Родина Brachytheciaceae Schimp.

Brachytheciastrum velutinum (Hedw.) Ignatov & Huttunen. Ур. «Залісся». Вільшняк, на деревах, 23.05.2024; дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024. Ур. «Гоголівські

гаї». Мішаний листяний ліс, на деревах, 24.05.2024.

Brachythecium albicans (Hedw.) Schimp. Ур. «Залісся». На ґрунті в освітлених місцях, 12.04.2024 (Шевера); на ділянці з ковилою, 23.05.2024; на сухих бетонних плитах, 23.05.2024.

Brachythecium campestre (Müll. Hal.) Schimp. Ур. «Залісся». На ґрунті в освітлених місцях, 11.08.2022 (Коломійчук).

Brachythecium rutabulum (Hedw.) Schimp. Ур. «Залісся». Широколистяний ліс, на ясені, 23.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Мішаний листяний ліс, на ґрунті, 24.05.2024.

Brachythecium salebrosum (Hoffm. ex F.Weber & D.Mohr) Schimp. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024; вільшняк, на деревах, 23.05.2024; сосновий ліс, на лісовій підстилці, 24.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на стовбурах дерев, 26.05.2023 (Шевера).

Oxyrrhynchium hians (Hedw.) Loeske. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на ґрунті, 26.05.2023 (Шевера); у вирвах від вибухів, 23.05.2024 (Шевера).

Sciuro-hypnum curtum (Lindb.) Ignatov. Ур. «Залісся». На ґрунті в освітлених місцях, 11.08.2022 (Коломійчук); на мертвій деревині в лісі, 12.04.2024 (Шевера); сосновий ліс, на лісовій підстилці, 24.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на окоренках берези, 26.10.2024.

Sciuro-hypnum populeum (Hedw.) Ignatov & Huttunen. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024.

Sciuro-hypnum reflexum (Starke) Ignatov & Huttunen. Ур. «Залісся». Дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на дубі, 26.10.2024.

Родина Hypnaceae Schimp.

Hypnum cupressiforme Hedw. Ур. «Залісся». На штучних кам'янистих субстратах, 22.05.2024; дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024; на тополі в освітленому місці, 23.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на стовбурах дерев, 26.05.2023 (Шевера).

Родина Callicladiaceae Jan Kučera & Ignatov
Callicladium haldanianum (Grev.) H.A.Crum. Ур. «Залісся». Вільшняк, на окоренках дерев, 23.05.2024; березовий ліс, на окоренку берези, 25.10.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на дубі, 26.10.2024.

Родина Pylaisiadelphaceae Goffinet & W.R.Buck

Platygyrium repens (Brid.) Schimp. Ур. «Залісся». Дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024; вільшняк, на деревах, 23.05.2024; березовий ліс, на окоренку берези, 25.10.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Мішаний листяний ліс, на деревах, 24.05.2024; широколистяний ліс, на дубі, 26.10.2024.

Родина Jocheniaceae Jan Kučera & Ignatov
Jochenia pallescens (Hedw.) Hedenäs, Schlesak & D. Quandt. Ур. «Залісся». Вільшняк, на деревах, 23.05.2024; березовий ліс, на окоренку берези, 24.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на березі, 26.10.2024.

Родина Pylaisiaceae Schimp.

Calliergonella cuspidata (Hedw.) Loeske. Ур. «Залісся». Вільшняк, на ґрунті, 23.05.2024; осокове болото, 25.10.2024.

Pylaisia polyantha (Hedw.) Schimp. Ур. «Залісся». Дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024; на тополі в освітленому місці, 23.05.2024; вільшняк, на деревах, 23.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Мішаний листяний ліс, на деревах, 24.05.2024.

Родина Hylocomiaceae M.Fleisch.

Hylocomium splendens (Hedw.) Schimp. Ур. «Залісся». Сосняк конвалієвий, на ґрунті, 23.05.2024.

Pleurozium schreberi (Willd. ex Brid.) Mitt. Ур. «Залісся». Сосновий ліс, на ґрунті, 12.04.2022 (Шевера); сосняк конвалієвий, на ґрунті, 23.05.2024.

Родина Leucodontaceae Schimp.

Leucodon sciurioides (Hedw.) Schwägr. Ур. «Залісся». Дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024. Ур. «Гоголівські гаї». Широколистяний ліс, на дубі, 26.10.2024.

Родина Neckeraceae Schimp.

Homalia trichomanoides (Hedw.) Brid. Ур. «Залісся». Дубово-грабовий ліс, на дубі, 23.05.2024.

Обговорення

Найбільше багатство мохів спостерігається в дубово-грабових лісах. На стовбурах дерев тут відмічені епіфітні печіночники *Radula complanata*, *Frullania dilatata* та мохи *Hypnum cupressiforme*, *Homalia trichomanoides*, *Leucodon sciurioides*, *Platygyrium repens*, *Amblystegium serpens*, види родів *Brachythecium* Schimp. і *Orthotrichum* s.l. На ґрунті в таких лісах звичайні *Atrichum undulatum*, *Oxyrrhynchium hians*, *Dicranella heteromalla*.

Для вільшників характерні *Lophocolea heterophylla*, *Callicladium haldanianum*, *Plagiothecium denticulatum*, *Hygroamblystegium*

varium, *Jochenia pallescens*, *Pylaisia polyantha*, *Brachytheciastrum velutinum* та ін. У них же на пристовбурових «п'єдесталах» вільхи знайдено торфовий мох *Sphagnum fimbriatum*. Зауважимо, що в подібних стаціях парку можуть бути виявлені ще інші представники цього роду – *Sphagnum flexuosum* Dozy et Molk., *S. palustre* L., *S. squarrosum* Crome, що відомі на Лівобережному Поліссі (Бойко, 1975). На евтрофних болотах відмічені тільки поширені *Calliergonella cuspidata*, *Leptodictyum riparium*, *Drepanocladus aduncus*.

У соснових лісах моховий покрив утворюють *Pleurozium schreberi*, *Dicranum polysetum*, *D. scoparium*, *Hylocomium splendens*, а в сухих місцях – *Ceratodon purpureus*, *Polytrichum piliferum*. На стовбурах беріз трапляються *Ptilidium pulcherrimum*, *Hypnum cupressiforme*, *Jochenia pallescens*, *Dicranum montanum* та експансивний в Європі епіфітний мох *Dicranum tauricum* (Stebel et al., 2012).

Так звані піщані степи заселяють фото- і ксерофільні *Syntrichia ruralis*, *Ceratodon purpureus*, *Polytrichum piliferum*, *Brachythecium albicans*, *Ptychostomum capillare*, *P. imbricatum*.

Своєрідним виявився склад мохів штучних кам'янистих субстратів, оскільки тут знаходять сприятливі умови для поселення епілітні кальцефільні види – *Tortula muralis*, *Grimmia pulvinata*, *Orthotrichum anomalum*, *O. cupulatum*, *Didymodon rigidulus*, *Schistidium helveticum*, *S. crassipilum*, низка з яких є рідкісними для Українського Полісся.

Висновки

Отже, натеper у НПП «Залісся» загалом встановлено 74 види мохоподібних, з них 5 видів – печіночники і 69 – мохи. Провідні місця в спектрі родин мохів займають *Orthotrichaceae*, *Brachytheciaceae* і *Amblystegiaceae*; решта 22 родини включають 1–4 види. Печіночники представлені лише 5 родинами, що містять по одному виду.

Встановлено, що дубово-грабові ліси парку вирізняються найбільшим багатством мохоподібних. Значно менше різноманіття видів властиве піщаним степам і болотам. Оригінальності бріофлорі парку надають кальцефільні епіліти, які селяться на штучних кам'янистих субстратах. У парку знайдені деякі рідкісні види: *Schistidium helveticum* – новий для рівнинної частини України, *Didymodon rigidulus* – новий для Українського Полісся та чотири види, нові для Лівобережного Полісся – *Cephaloziella rubella*, *Schistidium crassipilum*, *Pulvigerella lyellii*, *Orthotrichum anomalum*.

Список використаної літератури

- Баранський О.Р., Коломійчук В.П. Нові місцезнаходження рідкісних видів флори Національного природного парку «Залісся» (Київська область). *Вісті Біосферного заповідника «Асканія-Нова»*. 2021. Т. 23. С. 58–63. <https://doi.org/10.53904/1682-2374/2021-23/8>.
- Бачурина Г.Ф., Мельничук В.М. Флора мохів Української РСР. Київ : Наукова думка, 1988. Вип. 2. 180 с.
- Бойко М.Ф. Мохоподібні вільхових ценозів Лівобережного Полісся УРСР та питання їх охорони. *Український ботанічний журнал*. 1975. Т. 32. № 2. С. 180–187.
- Бойко М.Ф. Анований список мохоподібних Лівобережного Полісся (Україна). *Чорноморський ботанічний журнал*. 2011. Т. 7. № 2. С. 144–186.
- Бойко М.Ф. Методика дослідження мохоподібних. Херсон : ФОП Вишемирський В.С., 2018. 112 с.
- Вірченко В.М. Мохоподібні природно-заповідних територій Українського Полісся. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. 224 с.
- Вірченко В.М., Нипорко С.О. Продромус спорових рослин України: мохоподібні. Київ : Наукова думка, 2022. 176 с.
- Коломійчук В.П., Баранський О.Р. Рослинність Національного природного парку «Залісся». *Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні*. 2021. Вип. 5. С. 9–18.
- Конспект флори судинних рослин Національного природного парку «Залісся» / В. Коломійчук та ін. *Biota. Human. Technology*. 2024. № 1. С. 19–34. <https://doi.org/10.58407/bht.1.24.2>.
- Природно-заповідний фонд Київської області : монографія / О. Василюк та ін. Київ : Національний екологічний центр України, 2012. 338 с.
- Флора Національного природного парку «Залісся» : монографія / В.П. Коломійчук та ін. Київ : Видавець Бихун В.Ю., 2024. 95 с.
- Ellis L.T., Aleffi M., Alegro A., Segota V., Asthana A.K., Gupta R., Singh V.J., Bakalin V.A., Bednarek-Ochyra H., Cykowska-Marzencka B., Benitez A., Borovichev E.A., Vilnet A.A., Konstantinova N.A., Buck W.R., Cacciatoro C., Sérgio C., Csiky J., Deme J., Kovács D., Damsholt K., Enroth J., Erzberger P., Fedosov V.E., Fuertes E., Gradstein S.R., Gremmen N.J.M., Hallingbäck T., Jukonienė I., Kiebach T., Larraín J., Lebouvier M., Lüth M., Mamontov Yu.S., Potemkin A.D., Nemeth Cs., Nieuwkoop J.A.W., Nobis M., Węgrzyn M., Wietrzyk P., Osorio F., Parnikoza I., Virchenko V.M., Peralta D.F., Carmo D.M., Plášek V., Skoupá Z., Poponessi S., Venanzoni R., Puche F., Purger D., Reeb C., Rios R., Rodriguez-Quiel E., Arrocha C., Sabovljević M.S., Nikolić N., Sabovljević A.D., Dos Santos E. L., Segarra-Moragues J.G., Ștefănuț S. & Stončius D. New national and regional bryophyte records, 48. *Journal of Bryology*. 2016. Vol. 38. № 3. P. 235–259. <http://dx.doi.org/10.1080/03736687.2016.1206685>.
- Hodgetts N.G., Söderström L., Blockeel T.L., Caspari S., Ignatov M.S., Konstantinova N.A., Lockhart N., Papp B., Schröck C., Sim-Sim M., Bell D., Bell N.E., Blom H.H., Bruggeman-Nannenga M.A., Brugués M., Enroth J., Flatberg K.I., Garilleti R., Hedenäs L., Holyoak D.T., Hugonnot V., Kariyawasam I., Köckinger H., Kučera J., Lara F., Porley R.D. An annotated checklist of bryophytes of Europe, Macaronesia and Cyprus. *Journal of Bryology*. 2020. Vol. 42. № 1. P. 1–116. <https://doi.org/10.1080/03736687.2019.1694329>.
- Stebel A., Virchenko V.M., Plasek V., Ochyra R., Bednarek-Ochyra H. Range extension of *Orthodicranum tauricum* (Bryophyta, Dicranaceae) in Central-East Europe. *Polish Botanical Journal*. 2012. V. 57. № 1. P. 119–128.

References

- Baransky, O.R. & Kolomiichuk, V.P. (2021). Novi mistseznachodzhennia ridkisnykh vydiv flory Natsionalnoho pryrodnoho parky "Zalissia" [New locations of rare species of Zalissia National Nature Park flora (Kyiv Region)]. *Visti biosferneho zapovidnyka "Askania Nova" [News Biosphere Reserve "Askania Nova"]*, 23, 58–63. <https://doi.org/10.53904/1682-2374/2021-23/8>. [in Ukrainian].
- Bachuryna, H.F., & Melnychuk, V.M. (1988). Flora mokhiv Ukrainskoi RSR [Moss flora of the Ukrainian SSR]. Kyiv: *Naukova dumka*, 2 [in Ukrainian].
- Boiko, M.F. (1975). Mokhopodibni vilkhovykh tsenoziv Livoberezhnoho Polissya URSR [Alder cenoses bryophyte in Left-Bank Polissya of the Ukrainian RSR and problems of their protection]. *Ukrainskyi botanichnyi zhurnal [Ukrainian botanical journal]*, 32 (2), 180–187 [in Ukrainian].
- Boiko, M.F. (2011). Anotovanyi spysok mokhopodibnykh Livoberezhnoho Polissya (Ukraina) [Annotated checklist of bryobionta of the Left-Bank Polissya (Ukraine)]. *Chornomorskyi botanichnyi zhurnal [Chornomorskyi botanical journal]*, 7 (2), 144–186 [in Ukrainian].

- Boiko, M.F. (2018). *Metodyka doslidzhennia mokhopodibnykh* [Methods of bryophyte research]. Kherson : FOP Vyshemyrskyi V.S. [in Ukrainian].
- Virchenko, V.M. (2014). *Mokhopodibni pryrodno-zapovidnykh terytoriy Ukrainiskoho Polissya* [Bryophytes of protected areas of the Ukrainian Polissya]. Kyiv : TOV "NVP "Interservis" [in Ukrainian].
- Virchenko, V.M., & Nyporko, S.O. (2022). *Prodromus sporovykh roslyn Ukrainy: mokhopodibni* [Prodromus of spore plants of Ukraine: bryophytes]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Kolomiichuk, V.P., Baransky, O.R. (2021). *Roslynnist Natsionalnoho pryrodnoho parku "Zalissia"* [Vegetation of the "Zalissia" National Nature Park]. *Suchasni fitosozolohichni doslidzhennia v Ukraini* [Recent fitosociological investigation in Ukraine], 5, 9–18 [in Ukrainian].
- Kolomiichuk, V.P., Shynder, O.I., Baransky, O.R., Shevera, M.V. (2024). *Konspekt flory sudynnykh roslyn Natsionalnoho pryrodnoho parku "Zalissia"* [Checklist of vascular plants flora of the "Zalissia" National Nature Park]. *Biota. Human. Technology*. 1, 19–34. <https://doi.org/10.58407/bht.1.24.2>. [in Ukrainian].
- Pryrodno-zapovidnyi fond Kyivskoi oblasti [Natural-protective fund of the Kyiv region] (2012) / Vasylyuk, O., Kostyushyn, V., Norenko, K., Plyha, A., Prekrasna, Ye., Kolomytsev, H., Fatikova, M. Kyiv: Natsionalnyi ekolohichniy tsentr [in Ukrainian].
- Flora Natsionalnoho pryrodnoho parku "Zalissia": monohrafia [Flora of the "Zalissia" National Nature Park] (2024) / Kolomiichuk, V.P., Shynder, O.I., Kohut, T.I., Smagol, V.O., Shevera, M.V. Kyiv: Publisher Bykhun V.Yu. [in Ukrainian].
- Ellis, L.T., Aleffi, M., Alegro, A., Segota, V., Asthana, A.K., Gupta, R., Singh, V.J., Bakalin, V.A., Bednarek-Ochyra, H., Cykowska-Marzencka, B., Benitez, A., Borovichev, E.A., Vilnet, A.A., Konstantinova, N.A., Buck, W.R., Cacciatoro, C., Sérgio, C., Csiky, J., Deme, J., Kovács, D., Damsholt, K., Enroth, J., Erzberger, P., Fedosov, V.E., Fuertes, E., Gradstein, S.R., Gremmen, N.J.M., Hallingbäck, T., Jukonienė, I., Kiebacher, T., Larrain, J., Lebouvier, M., Lüth, M., Mamontov, Yu.S., Potemkin, A.D., Nemeth, Cs., Nieuwkoop, J.A.W., Nobis, M., Węgrzyn, M., Wietrzyk, P., Osorio, F., Parnikoza, I., Virchenko, V.M., Peralta, D.F., Carmo, D.M., Plášek, V., Skoupá, Z., Poponessi, S., Venanzoni, R., Puche, F., Purger, D., Reeb, C., Rios, R., Rodriguez-Quiel, E., Arrocha, C., Sabovljević, M.S., Nikolić, N., Sabovljević, A.D., Dos, Santos E.L., Segarra-Moragues, J.G., Ștefănuț, S., & Stončius, D. (2016). New national and regional bryophyte records, 48. *Journal of Bryology*, Vol. 38. № 3. P. 235–259. <http://dx.doi.org/10.1080/03736687.2016.1206685> [in English].
- Hodgetts, N.G., Söderström, L., Blockeel, T.L., Caspari, S., Ignatov, M.S., Konstantinova, N.A., Lockhart, N., Papp, B., Schröck, C., Sim-Sim, M., Bell, D., Bell, N.E., Blom, H.H., Bruggeman-Nannenga, M.A., Brugués, M., Enroth, J., Flatberg, K.I., Garilleti, R., Hedenäs, L., Holyoak, D.T., Hugonnot, V., Kariyawasam, I., Köckinger, H., Kučera, J., Lara, F., & Porley, R.D. (2020). An annotated checklist of bryophytes of Europe, Macaronesia and Cyprus. *Journal of Bryology*. 42 (1), 1–116. <https://doi.org/10.1080/03736687.2019.1694329> [in English].
- Stebel, A., Virchenko, V.M., Plasek, V., Ochyra, R., & Bednarek-Ochyra, H. (2012). Range extension of *Orthodicranum tauricum* (Bryophyta, Dicranaceae) in Central-East Europe. *Polish Botanical Journal*. 57 (1), 119–128 [in English].

Отримано: 09.07.2025
Прийнято: 05.08.2025
Опубліковано: 17.10.2025

